

שינה לפני תפילת שחרית

אמנם יש אחרונים שהתירו לישון קודם תפילת שחרית, וחילקו בין שינה קודם ערבית לשינה קודם שחרית:

ספר לקט הקמח (החדש) סימן פט ס"ק סו:

ערבית שאני (שונה), דהכל הולכין לשכב, מי יעורר אותו... דערבך ערבא צריך (מי שהתבקש להעיר, צריך שמירה בעצמו, שלא ירדם). מה שאין כן בבקר, דהכל קמים קודם זמן קריאת שמע, והולכים ובאים, יקוץ משנתו... ועדיף שיקרא קריאת שמע וישכב, ותפלה שזמנו בדיעבד עד חצות אין חשש כל כך.

❖ **מדוע, לדעת לקט הקמח, מותר לישון לפני תפילת שחרית, אף שאסור לישון לפני תפילת ערבית?**

ב. דין שומר

לגבי אכילה לפני מנחה, כתב הרמ"א:

הג"ה על שולחן ערוך אורח חיים סימן רלב סעיף ב:

ונהגו להקל כשתי הסברות, דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה, ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה. ואפשר הטעם, **משום דעכשיו קורין (השמש קורא לבוא) לבית הכנסת, לא חיישינן (אין חוששים) דלמא (שמא) יפסע ולא יתפלל.**

על דרך זו כתב המשנה ברורה לגבי קריאת שמע (ולשאר המצוות):

משנה ברורה סימן רלה סעיף קטן יח:

ואם ביקש מאחד שיזכירנו להתפלל, ליכא אסורא (אין איסור) להתחיל לאכול, אפילו כשכבר הגיע זמן קריאת שמע.

על פי זה, היה נראה שאף לדעות האוסרות לישון קודם תפילת שחרית, יש להתיר אם העמיד שומר. אולם, מדברי הגמרא במסכת סוכה, נראה שהעמדת שומר אינה מועילה לעניין שינה:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כו עמוד א:

תנו רבנן: אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה, ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה. מאי טעמא? - אמר רב אשי: גזרה שמא ירדם (וישן שינת קבע). - אמר ליה אבוי: אלא הא דתניא: ישן אדם שינת עראי בתפילין, אבל לא שינת קבע (שמא יפיוח בעוד התפילין עליו). ליחוש שמא ירדם! - אמר רב יוסף בריה דרב עילאי: במוסר שינתו לאחרים. מתקיף ליה רב משרשיא: ערבך ערבא צריך!

רש"י מסכת סוכה דף כו עמוד א:

מוסר שינתו לאחר - אומר לחברו: אם ארדם - העירני.
ערבך ערבא צריך - שמא אף הוא ישכב וישן.

הקדמה:

סדר יומו של יהודי מתחיל בתפילה, שיח עם ריבונו של עולם, קודם לכל הפעולות והמעשים. הקדמת התפילה מבטאת את סדר העדיפויות שלנו, ומהווה הצהרה ברורה על כך שעבודה ה' היא המטרה העיקרית של חיינו.

שאלה: האם חייל שהיה ער כל הלילה, רשאי לישון בבוקר קודם שיתפלל? מה הדין כאשר התרגיל נגמר לפני הנץ החמה ויש חשש שאם ימתין עד הנץ החמה ירדם?

א. שינה לפני מצוות

הגמרא מבארת שישנן פעולות שאסור לעשותן לפני קריאת שמע ותפילה של ערבית, מחשש שמא ימשך בהן ויפסיד את המצווה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב:

חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: אלך לביתי ואוכל קימעה (מעט), ואשתה קימעה, ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל, וחוטפתי שינה ונמצא ישן כל הלילה. אבל (אלא), אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואוכל פתו ומברך; וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

במקומות נוספים במשנה ובגמרא, מבואר שאסור לעשות פעולות שונות לפני קיום מצווה, בשביל שלא ימשך בהן ויפסיד המצווה, אך לא הוזכר איסור לישון. דוגמא לכך, במסכת שבת:

משנה מסכת שבת פרק א משנה ב:

לא ישב אדם לפני הספך סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון.

לדעת חלק מהאחרונים, אסור לישון לפני קיום כל מצווה:

שו"ת בנין עולם אורח חיים סימן א:

ומה שנסתפק בענין שינה בבוקר קודם התפלה, ודאי דברי כבוד תורתו נכונים, דנראה דאסור, מכל שכן דאיסור אכילה קודם מנחה, דשינה חמיר טפי (יותר), כדמוכח במה שאמרו: "אדם בא מן השדה... אוכל קמעה... ונמצא ישן", הרי דחשש שינה יותר גדול מחשש אכילה, דלא אסרו אכילה אלא מפני שינה. ולכך נראה לעניות דעתי, דמי שהיה ניעור (ער) כל הלילה, ורוצה לישן קודם אור היום, שאסור כמו חצי שעה קודם.

'והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

(עלות השחר), יכולים להתפלל תכף, וכך ראוי לעשות שלא יבוא לאחר זמן תפילה.

הגר"ע יוסף ביאר כיצד סדר התפילה למעשה, כאשר מתפללים בשעה זו, שהיא קודם זמן קריאת שמע, טלית ותפילין:

שו"ת יחזה דעת חלק ב סימן ח:

ולכן נראה שיש להורות בנידון שלנו, שהפועלים, והשכירים אשר אצים למלאכתם, יתחילו בפרשת העקידה והקרבנות ופטום הקטורת, בתשעים דקות לפני הנץ החמה. באופן שיתחילו ברוך שאמר רק לאחר שיגיע זמן של שבעים ושתיים דקות לפני הזריחה, שהוא הזמן של עמוד השחר לפי דעת רוב הפוסקים ומרן השלחן ערוך. ולא יתעטפו בטלית ולא יניחו תפילין אלא עד לאחר שסיימו הזמירות עם ברכת ישתבח, שבינתיים יגיע זמן של הנחתם, שהוא בכדי שיראה את חברו בריחוק ארבע אמות ויכירו. ואז יתעטפו בטלית ויניחו תפילין, ויברכו עליהם, ואחר כך יאמר השליח צבור חצי קדיש וברכו, וימשיך מברכת יוצר והלאה, עד תפלת העמידה.

ד. הלכה למעשה

כך נפסק בספרנו 'תורת המחנה':

המסיים פעילות עם שחר, ראוי שיימנע משינה קודם תפילה. ונראה שאף רשאי להקדים ולהתפלל קודם הנץ כשחושש שאם ימתין תחטפנו שינה (במקרה זה יאמר בעלות השחר את ברכות השחר ופסוקי דזימרה, ומשיגיע זמן 'משיכיר' יתעטף בטלית ותפילין וימשיך בתפילה). אולם אם הדבר מהווה עבורו טרחה רבה, וכל שכן אם ממתין לתפילה בציבור, או שמפאת עייפותו לא יוכל להתפלל כראוי, רשאי להסתפק בקריאת שמע ולדחות התפילה עד לאחר השינה (ואם עדיין לא הגיע זמן קריאת שמע וההמתנה מהווה עבורו טרחה רבה, רשאי לישון לאלתר), אלא שידאג לאמצעי תזכורת כלשהו שימנעו מלהפסיד תפילה בזמנה.

אולם, חילקו האחרונים בין העמדת שומר כשישן בלילה לבין העמדת שומר כשישן ביום:

פסקי תשובות אורח חיים סימן פט אות כב:

אמנם בעוד שלענין קריאת שמע של ערבית הדגישו כמה פוסקים שאין מועיל העמדת שומר, כי 'ערבך ערבא צריך', ושמא גם השומר ישקע בשינה, לעניננו (לענין שינה לפני שחרית) יועיל העמדת השומר (שכבר ישן בלילה), שיעירונו בזמן שיסיפק לקרוא קריאת שמע ולהתפלל בעוד שלא עבר הזמן, וכך נכון לעשות למי שראשו כבד עליו וזקוק לשינה כדי שיוכל להתפלל בכוונה ובצלילות הדעת.

❖ **לאור זאת, האם אחד החיילים שחזרו מפעילות כל הלילה, יכול להתנדב להעיר את כל החברים לפני סוף זמן תפילה?**

ג. תפילה קודם נץ החמה בשעת הדחק

לכתחילה יש להתפלל תפילת שחרית מהנץ החמה (הזריחה) ואילך, אולם לגבי שעת הדחק, כתב השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן פט סעיף ח:

בשעת הדחק, כגון שצריך להשכים לדרך, יכול להתפלל משעלה עמוד השחר (יש אומרים 72 דקות ויש אומרים 90 דקות קודם נץ החמה), וימתין מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנה (כשעה קודם נץ החמה).

והסיק מכך הרב נחום רבינוביץ זצ"ל, לגבי חיילים שסיימו פעילות עם שחר:

שו"ת מלומדי מלחמה סימן יד:

כל שיש עבודה רבה או צרכים רבים לטפל בהם, חשוב שעת הדחק. ואין צריך לומר אימונים ומבצעים שהם נחשבים צורך מצווה... כאשר נגמר תרגיל לפנות בוקר, אם כבר האיר המזרח

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן.

כתיבה ועריכה: טור' רועי אלמלם.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

